

do 1975. g. Omogućio nam je da steknemo uvid u mlinarsku i pilarsku svakodnevicu, promotrimo od čega im se sastojao posjed, na koji su način stanovali, hranili se i odijevali, kako su proizvodili i trošili, provodili slobodno vrijeme i sl. Osim samog toka radnog procesa prikazana je i podjela rada, u kojoj su uz članove obitelji sudjelovali i mlinarski pomoćnici, naučnici, sluga i sluškinje s mlinareva (pilareva) gospodarstva, što je sve odražavalo životni stil ove društvene skupine.

Kako su mlinovi osim funkcije »servisa« služili svojim mušterijama i kao mjesta za sastajanje, komunikacijska središta, autor nam i o tome pripovijeda, dotičući tako i neke aspekte društvenog života. Pisac ne zanemaruje ni gospodarsku ulogu ovih obrtnika, pokazujući njihov udio u cjelokupnoj ekonomici, s osobitim naglaskom na svinjogojstvu kao komplementarnoj djelatnosti mlinarstvu. U nastojanju da potpuno ocrtata socio-kulturnu fizionomiju mlinara i pilara autor je prikazao njihove norme i vrednote, odnos prema stručnim udruženjima (poštovanje i zanemarivanje dogovora i propisa), te realnu životnu zbilju u vremenu između dva rata, u složenoj ratnoj situaciji i prilikama do 1952. godine. Dalji krug promatranja bila mu je uloga, struktura i funkcioniranje ove društvene skupine u odnosu prema užoj i široj zajednici, prema selu i pokrajini. Za ocjenu društvenog položaja i prestiža mlinara poslužio se pregnantno izraženim lokalnim uzrečicama i poslovicama.

Knjiga je pisana zanimljivo. Dopunjavanje »suhih« (statističkih i dr.) podataka doslovno citiranim kazivanjima i ocjenama ljudi, s kojima se autor susretao u svojim terenskim istraživanjima, kao i navođenje uobičajenih lokalnih izreka, čine stil pisca izrazito životnim, a tekst knjige lako čitljivim. Predočavanje raznovrsne građe na tabelama i grafikonima pridonijelo je konciznosti izlaganja, što je nesumnjivo vrlina ove knjige, a dobri crteži i

fotografije (većinom djelo samog autora) funkcionalno ilustriraju tekst. Po našem mišljenju knjiga Janeza Bogataja nije samo cjelovit prikaz jedne obrtničke djelatnosti koja iščezava, a kojoj se u dosadašnjoj slovenskoj etnologiji nije posvećivala osobita pažnja. Ta nam knjiga uz to svojom teorijskom orijentacijom i metodološkim postupkom otvara neke nove vidike u etnološkom radu.

Aleksandra Muraj

Edit Kerecsényi, Povijest i materijalna kultura pomurskih Hrvata. A Mura menti horvátok története és anyagi kultúrája. Poduzeće za izdavanje udžbenika, Budimpešta 1982, 390 str. + 4 tabele.

Mađarska etnologija ima dugu tradiciju i značajne rezultate. Njihove monografije o narodnom životu imaju redovito povijesnu dokumentacijsku osnovu koja se zasniva na arhivskom istraživanju. Demografska povijest postaje sve značajnija komponenta etnoloških istraživanja.

Na metodologiji demografske povijesti zasniva se i ova, specifična knjiga. Specifična zato što je objavljena u Mađarskoj ali na hrvatskom jeziku. Napisala ju je dugogodišnja direktorica muzeja Thury György u Velikoj Kanjiži dr Edit Kerecsényi koja već više od dvadeset godina istražuje pomurske Hrvate i njihovu kulturu. Bavi se pretežno poviješću i materijalnom kulturom; poznaje i duhovnu i socijalnu kulturu, ali se u njih rjeđe upušta jer smatra da jezik ne poznaje dovoljno da bi na primjer analizirala usmenu književnost ili običaje (premda i to dobro poznaje). Stoga je ova knjiga napisana na mađarskom i prevedena.

Uza samu granicu Mađarske i Jugoslavije, u neposrednoj okolici Velike Kanjiže (Nagykanisza), u južnom dijelu mađarske županije Zala pokraj rijeke Mure živi mala skupina Hrvata. Po dijalektu kojim govore (kajkavski, po materijalnoj i

duhovnoj kulturi oni su, kako kaže Žganec, »zapravo jedan ogranak međimurskih Hrvata«. Njihov folklor ali i način gradnje kuća, poljoprivredno oruđe, tradicijski kućni namještaj, prehrana, tradicijski način oblačenja i običaji gotovo su istovjetni s onim u međimurskim selima s naše strane granice. Između međimurskih i pomurskih Hrvata traju različite veze i dodiri.

Kotoriba, Legrad i Prelog mjesta su u kojima su se u ne tako davnoj prošlosti pomurska sela opskrbljivala, kamo su ti seljaci odlazili prodavati viškove svoje poljoprivredne proizvodnje. To naročito vrijedi za pet sela: Serdahelj (Tótszerdahely), Sumarton (Tótszentmárton), Mlinarce (Molnári), Pustara (Semjénháza) i Petriava (Petrivente). Murski Krsstur (Murakeresztúr) s nekadašnjim naseljem Kollátszeg, Fíchéaz (Fityeház) i Bajča (Bajcsa) donekle se razlikuju, pri čemu valja napomenuti da je Bajča već gotovo posve mađarizirana. Autorica se u prvom dijelu knjige bavi poviješću tih hrvatskih sela u Mađarskoj od vremena kad se prvi put spominju u arhivima pa do današnjih dana. Osim arhivske, iskoristila je i rukopisnu građu lokalnoga povijesnog leksikona županije Zala na kojemu također radi.

Arhivski podaci omogućuju da se istraži povijest svakog od tih sela čak od četrnaestoga stoljeća, da se prati doseljavanje Hrvata, njihova privredna djelatnost i životne prilike. Autorica je istražila socijalnu strukturu hrvatskih sela u Mađarskoj, društveno raslojavanje tih sela, demografske procese, privrednu strukturu, nacionalnu strukturu. Gdje god je to moguće, a arhivskih podataka ima u izobilju, ona demografske procese prati u svakom od tih sela od prvog spominjanja pa sve intenzivnije kroz sedamnaesto, osamnaesto i devetnaesto stoljeće čak do osamdesetih godina našeg stoljeća.

U drugom dijelu rada prikazuje materijalnu kulturu. Bavi se kućom te kućnim inventarom i nošnjom.

Promatra procese promjene i seoske mode u prošlosti. Kao i drugdje u Mađarskoj (kao uostalom i kod nas) tradicijska se materijalna kultura u posljednjim desetljećima gubi. Raste standard, selo se mijenja pa odbacuje predmete iz svog tradicijskog inventara. Te procese autorica također prati modernom etnološkom metodologijom, ne odustajući u trenutku kad se predindustrijski način života počinje povlačiti i kad dolazi do različitih intenzivnih vanjskih utjecaja.

Gdje god je to moguće i gdje god je to zapamćeno ona daje hrvatske nazive predmeta i pojava. To je zanimljivo našim istraživačima. Poznato je da narodnosne enklave zadržavaju arhaične kulturne osobine koje se u matici brže mijenjaju i gube. Pojedini nazivi, predmeti i odnosi koje ona opisuje kod Hrvata u Mađarskoj zanimljivi su nam jer su se kod nas odavno izgubili. Ovdje, kao i kod gradišćanskih Hrvata još su donedavna bili sačuvani, a ponegdje još traju. Kako autorica sama kaže, poslijeratne godine, naročito pedesete godine ovoga stoljeća, zbog političkih prilika u Mađarskoj nisu bile povoljne za Hrvate u Mađarskoj. Sadašnja, međutim, narodnosna politika omogućuje im ekonomski napredak i kulturnu afirmaciju. Sve je veći broj Hrvata u javnim službama u tim krajevima. Imaju škole i muzejske zbirke. Dok su nekad Hrvati bili među najsiromašnijim žiteljima toga kraja, sada se njihov položaj znatno poboljšao.

Ova bogato ilustrirana i dobro odštampana knjiga doprinos je i našoj i mađarskoj etnologiji.

Dunja Rihtman-Auguštin

Nestelberg, Eine ortsmographische Forschung, Herausgegeben von **Olaf Bockhorn,** Veröffentlichungen des Instituts für Volkskunde der Universität Wien, Band 8, Wien 1980, 356 str.

Kako nas **Károly Gaál** upućuje (**O tradicionalnoj kulturi naselja drvo-**